

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ 4^{ης}/2010 ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΟΡΟΥΣ ΠΑΡΝΩΝΑ - ΥΓΡΟΤΟΠΟΥ ΜΟΥΣΤΟΥ

Την Πέμπτη 15 Ιουλίου 2010 και ώρα 1:30 μ.μ., πραγματοποιήθηκε στα γραφεία του Φορέα Διαχείρισης, στο Περιβαλλοντικό Κέντρο Ενημέρωσης Άστρους Αρκαδίας, η 4^η συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Φορέα. Παρόντες ήταν οι παρακάτω:

- ❖ Αναγνωστοπούλου Μαρία
- ❖ Μαχαίρας Παναγιώτης
- ❖ Μπαζίγος Παναγιώτης
- ❖ Μπούσμπουρας Δημήτριος
- ❖ Χρυσομάλλης Χρήστος
- ❖ Δαλιάνης Ευστράτιος

Θέμα: Τεχνικό Δελτίο Προτεινόμενης Πράξης που θα υποβάλει ο Φορέας Διαχείρισης στο πλαίσιο του ΕΠ ΠΕΡΑΑ 2007-2013

Απόφαση:

- ✿ Την έγκριση των ακόλουθων έργων ως πρόσθετων υποέργων του Τεχνικού Δελτίου Προτεινόμενης Πράξης που πρόκειται να υποβληθεί στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2007-2013» του Άξονα Προτεραιότητας 9 «Προστασία φυσικού περιβάλλοντος και βιοποικιλότητας».

Υπόεργο 9: Καταγραφή και παρακολούθηση των ειδών χλωρίδας

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΑΞΗΣ

Στο αντικείμενο της εν λόγω δράσης περιλαμβάνεται η καταγραφή, η εκτίμηση της κατάστασης διατήρησης και η παρακολούθηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών χλωρίδας των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43 και άλλων σημαντικών ειδών χλωρίδας με δεδομένη τη μεγάλη χλωριδική σημασία της περιοχής.

Η δράση αυτή είναι απαραίτητη για την εκτίμηση της κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή ευθύνης του Φορέα, αποτελεί δε απαραίτητο εργαλείο για το βέλτιστο σχεδιασμό των μέτρων διαχείρισης της περιοχής, σκοπός των οποίων, μεταξύ άλλων είναι και η εξασφάλιση ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης των ειδών χλωρίδας της Οδηγίας 92/43/ΕΕ και των οικοτόπων τους.

Με το παρόν υπόεργο θα σχεδιαστεί και θα εφαρμοστεί ένα σύστημα επιστημονικής παρακολούθησης (monitoring) σε τοπικό επίπεδο (στην περιοχή ευθύνης του ΦΔ), το οποίο θα είναι ενταγμένο σε ένα εθνικού επιπέδου σύστημα παρακολούθησης ειδών και οικοτόπων, το οποίο θα εφαρμοστεί την περίοδο 2007-2012 (άρθρο 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ). Με το έργο αυτό θα διασφαλιστεί η εποπτεία και η εφαρμογή ενός συστήματος επαναξιολόγησης (σε σχέση με τη 2η Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας του 2007) της κατάστασης διατήρησης ειδών και οικοτόπων.

Ταυτόχρονα, θα τροφοδοτήσει, στο μέτρο και στο αντικείμενο που του αναλογεί, την 3η Εθνική Αναφορά-Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (περίοδο αναφοράς 2007-2012 - άρθρο 17 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) με δεδομένα παρακολούθησης (field monitoring data) και αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης (field data on conservation status assessment) ειδών και των οικοτόπων τους, ως αποτέλεσμα εργασιών πεδίου.

Ευρύτερα, το υποέργο παρακολούθησης θα συμβάλει και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων διαχείρισης - διατήρησης που έχουν εφαρμοστεί στις περιοχές ευθύνης-αρμοδιότητας των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, ως προς τα συγκεκριμένα είδη και ως προς τα προστατευτέα αντικείμενα συνολικά.

Τα είδη χλωρίδας που απαντούν στην περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστός και τα οποία θα παρακολουθηθούν στο πλαίσιο του παρόντος υποέργου είναι:

Είδη χλωρίδας προς παρακολούθηση: (είδη των παρ. II, IV και V της 92/43)

- *Carex acuta*
- *Micromeria taygetea*

Επιπλέον:

- Τα Σπάνια, Ενδημικά και Απειλούμενα (ΣΕΑ) φυτικά είδη και υποείδη των τριών περιοχών Natura 2000 του Οικολογικού Πάρκου Όρους Πάρνωνα & Υγροτόπου Μουστός αλλά και την ευρύτερης περιοχής του Πάρνωνα. Στον κατάλογο ΣΕΑ περιλαμβάνονται οι ακόλουθες κατηγορίες φυτικών ειδών και υποειδών:

α. Είδη που υπόκεινται σε νομικό καθεστώς προστασίας οποιουδήποτε είδους (π.χ. είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, είδη που καλύπτονται από το Προεδρικό Διάταγμα 67/1981, είδη της Σύμβασης Βέρνης).

β. Είδη που έχουν περιληφθεί σε Βιβλία Ερυθρών Δεδομένων της Ελλάδας (Phitos & al. 1995, Φοίτος & al. 2009) ή σε καταλόγους απειλούμενων ειδών της IUCN ή σε λίστες σημαντικών ειδών (π.χ. Άλλα Σημαντικά Είδη Φυτών του Δικτύου Natura 2000 - IPS, Kokkini et al. 1996). Πολλά από αυτά τα είδη δεν υπόκεινται σε κάποιο νομικό καθεστώς προστασίας. Η ένταξη ενός είδους της συγκεκριμένης κατηγορίας στα ΣΕΑ των τριών περιοχών Natura 2000 του Οικολογικού Πάρκου Όρους Πάρνωνα & Υγροτόπου Μουστός ή η εξαίρεσή του από τα ΣΕΑ πρέπει να υποστηρίζεται και να δικαιολογείται με συγκεκριμένα επιχειρήματα (που είναι διαθέσιμα είτε από τη βιβλιογραφία είτε προκύπτουν από την έρευνα πεδίου).

γ. Τοπικά ενδημικά είδη ή ελληνικά ενδημικά με μικρούς πληθυσμούς, σπάνια είδη (όχι αναγκαστικά ενδημικά) που εμφανίζονται σε λίγους και ολιγομελείς πληθυσμούς στην Ελλάδα και είδη με ιδιαίτερο φυτογεωγραφικό ενδιαφέρον. Οι λόγοι για τους οποίους τα μέλη της κατηγορίας αυτής εντάσσονται στα ΣΕΑ θα αναγράφονται και θα τεκμηριώνονται.

Ορισμένα υποψήφια φυτικά είδη για ένταξη στα ΣΕΑ, τα οποία θα αξιολογηθούν στα πλαίσια του παρόντος υποέργου, αναγράφονται παρακάτω:

- *Achillea taygetea*
- *Alkanna sfikasiana*
- *Alyssum taygeteum*

- *Amelanchier parviflora subsp. chelmea*
- *Anthemis laconica*
- *Asperula arcadiensis*
- *Asperula elonea*
- *Asperula malevonensis*
- *Asperula saxicola*
- *Astragalus agraniotii*
- *Astragalus drupaceus*
- *Astragalus lacteus*
- *Astragalus maniaticus*
- *Athamanta arachnoidea*
- *Bupleurum greuteri*
- *Campanula andrewsii*
- *Campanula asperuloides*
- *Campanula stenosphon.*
- *Centaurea leonidia*
- *Centaurea rupestris L. subsp. parnonia*
- *Chaerophyllum heldreichii*
- *Crepis heldreichiana*
- *Crocus hadriaticus subsp. parnonicus*
- *Dactylorhiza sambucina*
- *Dianthus serratifolius subsp. abbreviatus*
- *Erodium chrysanthum*
- *Genista halacsyi*
- *Hymenonema laconicum*
- *Hypericum taygeteum*
- *Linum phitosianum*
- *Malus florentina*
- *Minuartia parnonia*
- *Minuartia pichleri*
- *Nepeta orphanidea*
- *Ophrys argolica*
- *Origanum x liriium*
- *Origanum scabrum*
- *Petrorhagia grandiflora*
- *Polygala sfikasiana*
- *Potentilla arcadiensis*
- *Rindera graeca.*
- *Scabiosa taygetea subsp. taygetea*
- *Scutellaria rupestris subsp. cytherea*
- *Scutellaria rupestris subsp. rupestris*
- *Sibthorpia europaea L.*
- *Sideritis clandestina subsp. clandestina*
- *Silene goulimy*
- *Teucrium aroanium.*
- *Teucrium francisci-weneri*
- *Thalictrum orientale*
- *Thymus laconicus*
- *Trinia frigida*
- *Trisetum laconicum*
- *Tulipa goulimy*

- *Viola mercurii*
- *Viola parnonia*

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Οι μέθοδοι παρακολούθησης θα είναι οι πλέον σύγχρονες και ενδεδειγμένες για τα ανωτέρω είδη και θα οδηγεί σε αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών. Η αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών (της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) και των άλλων σημαντικών ειδών χλωρίδας, είναι σημαντική για τις δράσεις παρακολούθησης της εξέλιξής της, όπως αναφέρεται στο άρθρο 11 της ανωτέρω Οδηγίας. Τα δεδομένα παρακολούθησης, εκτός από τη χρήση τους για την αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών, θα αξιοποιηθούν και για τη δημιουργία μιας βάσης δεδομένων των στοιχείων που θα συλλεχθούν. Επιπλέον, το υποέργο θα επικαιροποιήσει και τα δεδομένα βάσης και θα βοηθήσει να τεθούν στόχοι διαχείρισης για τα είδη, σε συνάρτηση με το συνολικό σχέδιο διαχείρισης της περιοχής, το οποίο θα επικαιροποιηθεί υποχρεωτικά πριν το τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Σύμφωνα με την Οδηγία, παράμετροι παρακολούθησης των ειδών είναι:

- Η κατάσταση του πληθυσμού (δομή και δυναμική του πληθυσμού),
- Η ποιότητα του οικοτόπου (ειδικές δομές οικοτόπου),
- Οι απειλές (αρνητικές επιδράσεις)

Το γενικό σύστημα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης των ειδών, το οποίο θα εφαρμοστεί, αποτελείται από τρεις παραμέτρους (ποιότητα οικοτόπου, πληθυσμιακή δομή και δυναμική, αρνητικές επιπτώσεις) και τρεις κατηγορίες βαθμονόμησης:

- Ποιότητα οικοτόπου (δομές οικοτόπου που σχετίζονται με τα είδη): A: άριστη, B: καλή, C: μέτρια
- Κατάσταση πληθυσμού (πληθυσμιακή δομή και δυναμική): A: καλή, B: μέτρια, C: φτωχή ή κακή
- Επιδράσεις: A: λίγες, B: μέτριες, C: έντονες.

Επίσης, η εφαρμογή των παραπάνω κριτηρίων αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης και για κάθε είδος χλωρίδας των Παραρτημάτων II, IV, V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και των άλλων σημαντικών ειδών σε τοπικό επίπεδο (Τόποι Κοινοτικής Σημασίας που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού), θα επιτρέψει τη συμπλήρωση του Εντύπου Αναφοράς Α, με τα κύρια αποτελέσματα της εποπτείας κάθε είδους των Παραρτημάτων II, IV, V σε ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ, βάσει του άρθρου 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

Όσον αφορά τα παραδοτέα, το υποέργο θα διαιρείται σε δύο στάδια. Το πρώτο θα στηρίζεται στα αποτελέσματα των μετρήσεων μέχρι και το τέλος του 2012, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν και για τη σύνταξη της 3ης Εθνικής Αναφοράς/Εκθεσης Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Το δεύτερο στάδιο θα συνεχιστεί από το 2013 μέχρι και τη λήξη της δράσης. Συγκεκριμένα, θα παραδοθούν:

- Έκθεση με τα αποτελέσματα παρακολούθησης της χλωρίδας, τόσο για το πρώτο, όσο και για το δεύτερο στάδιο.
- Συμπληρωμένα Έντυπα Αναφοράς Α (για το πρώτο στάδιο)

- Συμπληρωμένη Βάση Δεδομένων που θα δοθεί σε όλους τους Φορείς Διαχείρισης (για όλη τη διάρκεια το υποέργου)
- Προτάσεις για τα πρωτόκολλα παρακολούθησης της επόμενης διαχειριστικής περιόδου.
- Προτάσεις διαχείρισης για τα παρακολουθούμενα είδη και τους οικοτόπους τους, με σκοπό τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησής τους (όπου κριθεί αναγκαίο).
- Κατάλογος με τα Σπάνια, Ενδημικά και Απειλούμενα (ΣΕΑ) φυτικά είδη και υποείδη των τριών περιοχών Natura 2000 του Οικολογικού Πάρκου Πάρνωνα-Μουστού αλλά και την ευρύτερης περιοχής του Πάρνωνα.
- Καταγραφή των χωρικών και πληθυσμιακών δεδομένων των ειδών ΣΕΑ.

Χρονοδιάγραμμα υποέργου: 2011-2015

Προτεινόμενος προϋπολογισμός υποέργου: 110.000,00€

Υπόεργο 10: Καταγραφή και παρακολούθηση των τύπων οικοτόπων

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΑΞΗΣ

Στο αντικείμενο της εν λόγω δράσης περιλαμβάνεται η καταγραφή, η εκτίμηση της κατάστασης διατήρησης και η παρακολούθησή της κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων της Οδηγίας 92/43 και άλλων σημαντικών τύπων οικοτόπων.

Η δράση αυτή είναι απαραίτητη για την εκτίμηση της κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή ευθύνης του Φορέα, αποτελεί δε απαραίτητο εργαλείο για το βέλτιστο σχεδιασμό των μέτρων διαχείρισης της περιοχής, σκοπός των οποίων, μεταξύ άλλων είναι και η εξασφάλιση ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης, η ανόρθωση ή/και η αποκατάσταση των τύπων οικοτόπων της Οδηγίας 92/43/ΕΕ.

Με το παρόν υποέργο θα σχεδιαστεί και θα εφαρμοστεί ένα σύστημα επιστημονικής παρακολούθησης (monitoring) σε τοπικό επίπεδο (στην περιοχή ευθύνης του ΦΔ), το οποίο θα είναι ενταγμένο σε ένα εθνικού επιπέδου σύστημα παρακολούθησης οικοτόπων, το οποίο θα εφαρμοστεί την περίοδο 2007-2012 (άρθρο 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ). Με το έργο αυτό θα διασφαλιστεί η εποπτεία και η εφαρμογή ενός συστήματος επαναξιολόγησης (σε σχέση με τη 2η Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας του 2007) της κατάστασης διατήρησης οικοτόπων.

Ταυτόχρονα, θα τροφοδοτήσει την 3η Εθνική Αναφορά-Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (περίοδο αναφοράς 2007-2012 - άρθρο 17 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) με δεδομένα παρακολούθησης (field monitoring data) και αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης (field data on conservation status assessment) οικοτόπων, ως αποτέλεσμα εργασιών πεδίου.

Ευρύτερα, η δράση παρακολούθησης θα συμβάλει και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων διαχείρισης - διατήρησης που έχουν εφαρμοστεί στις περιοχές ευθύνης-αρμοδιότητας των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.

Οι τύποι οικοτόπων που απαντούν στην περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού και τα οποία θα παρακολουθηθούν στο πλαίσιο του παρόντος είναι:

Τύποι οικοτόπων προς παρακολούθηση:

1. Παράκτιοι και αλοφυτικοί Οικότοποι

- 1150 Παράκτιες λιμνοθάλασσες
1410 Μεσογειακά αλίπεδα (*Juncetalia maritimi*)

2. Παράκτιες και ενδοχωρικές θίνες

- 2110 Υποτυπώδεις κινούμενες θίνες

3. Οικότοποι γλυκών υδάτων

- 3290 Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή από *Paspalo-Agrostidion*

4. Εύκρατα χερσαία εδάφη και λόχμες

- 4090 Ενδημικά ορεινά μεσογειακά χέρσα εδάφη με ακανθώδεις θάμνους

5. Λόχμες με σκληρόφυλλη βλάστηση (*matorrals*)

- 5210 Δενδρώδη *matorrals* με *Juniperus* spp.
5420 Φρύγανα από *Sarcopoterium spinosum*

6. Φυσικές και ημιφυσικές χλωώδεις διαπλάσεις

- 6230 Χλωώδεις διαπλάσεις με *Nardus*, ποικίλων ειδών, σε πυριτικά υποστρώματα των ορεινών ζωνών (και των ημιορεινών ζωνών της ηπειρωτικής Ευρώπης)

8. Βραχώδεις οικότοποι και σπήλαια

- 8210 Ασβεστολιθικά βραχώδη πρανή με χασμοφυτική βλάστηση

9. Δάση

92. Δάση εύκρατων περιοχών της Ευρώπης

- 9260 Δάση με *Castanea sativa*
924A Θερμόφιλα δρυοδάση της Ανατολική Μεσογείου και της Βαλκανικής**
92D0 Νότια παρόχθια δάση-στοές και λόχμες (*Nerio-Tamaricetea* και *Securinegion tinctoriae*)
92C0 Δάση *Platanus orientalis* και *Liquidambar orientalis* (*Platanion orientalis*)

93. Μεσογειακά δάση σκληρόφυλλων

- 9320 Δάση με *Olea* και *Ceratonia*
934A Ελληνικά δάση πρίνου**
9340 Δάση με *Quercus ilex* και *Quercus brachyphylla*

94 & 95. Ορεινά εύκρατα δάση κωνοφόρων και Μεσογειακά δάση Κωνοφόρων

- 9530 (Υπο-) μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά μαυρόπευκα
9540 Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου
9560 Ενδημικά δάση με *Juniperus* spp.
951B Δάση ελληνικής ελάτης (*Abies cephalonica*)**

**Ελληνικοί Τύποι Οικοτόπων

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Οι δράσεις στο παρόν υποέργο θα αφορούν την Παρακολούθηση και αξιολόγηση κατάστασης διατήρησης τύπων οικοτόπων.

Η αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων (Παράρτημα Ι) και η παρακολούθηση της εξέλιξής της είναι καίριας σημασίας για τις δράσεις παρακολούθησης, όπως αναφέρεται και στο Άρθρο 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Σε προσαρμογή με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, ως βάση για την αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων θα χρησιμοποιηθούν οι ακόλουθες παράμετροι:

- **Δομές και λειτουργίες του τύπου οικοτόπου** (πληρότητα ειδικών δομικών και λειτουργικών στοιχείων του τύπου οικοτόπου),
- **τυπικά είδη** (πληρότητα τυπικών ειδών οικοτόπου),
- **επιδράσεις-πιέσεις - απειλές** (προοπτικές διατήρησης).

Η εφαρμογή των παραπάνω κριτηρίων (Άρθρο 11, Οδηγία 92/43/ΕΟΚ) αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης για κάθε τύπο οικοτόπου σε τοπικό επίπεδο (Τόποι Κοινοτικής Σημασίας και Ζώνες Ειδικής Προστασίας που ανήκουν στην αρμοδιότητα κάθε Φορέα Διαχείρισης), **θα επιτρέψει τη συμπλήρωση του Εντύπου Αναφοράς Β, με τα κύρια αποτελέσματα της εποπτείας κάθε τύπου οικοτόπου του Παραρτήματος Ι, σε ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ, βάσει του Άρθρου 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.**

Το γενικό σύστημα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων θα στηρίζεται σε τρεις παραμέτρους με τρεις κατηγορίες βαθμονόμησης και συγκεκριμένα:

- **Πληρότητα εξειδικευμένων δομών τύπου οικοτόπου:** Α: εξαιρετική αντιπροσωπευτικότητα, Β: καλή αντιπροσωπευτικότητα, C: μέτρια αντιπροσωπευτικότητα, D: Μη αναστρέψιμη υποβάθμιση, δεν είναι δυνατή η φυσική αναγέννηση.
- **Πληρότητα εξειδικευμένων ειδών του τύπου οικοτόπου:** Α: Πλήρης εκπροσώπηση των τυπικών ειδών του οικοτόπου, Β: Μεγάλη εκπροσώπηση των τυπικών ειδών του οικοτόπου C: Μερική/Χαμηλή εκπροσώπηση των τυπικών ειδών του οικοτόπου
- **Αρνητική επίδραση (πιέσεις - απειλές):** Α: μικρή, Β: μέτρια, C: έντονη.

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

Όσον αφορά τα παραδοτέα, το υποέργο θα διαιρείται σε δύο στάδια. Το πρώτο θα στηρίζεται στα αποτελέσματα των μετρήσεων μέχρι και το τέλος του 2012, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν και για τη σύνταξη της 3ης Εθνικής Αναφοράς/Έκθεσης Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Το δεύτερο στάδιο θα συνεχιστεί από το 2013 μέχρι και τη λήξη της δράσης. Συγκεκριμένα, θα παραδοθούν:

- Έκθεση με τα αποτελέσματα παρακολούθησης ανά τύπο οικοτόπου, τόσο για το πρώτο, όσο και για το δεύτερο στάδιο.
- Συμπληρωμένα Έντυπα Αναφοράς Α (για το πρώτο στάδιο)
- Συμπληρωμένη Βάση Δεδομένων που θα δοθεί σε όλους τους Φορείς Διαχείρισης (για όλη τη διάρκεια το υποέργου)
- Προτάσεις για τα πρωτόκολλα παρακολούθησης της επόμενης διαχειριστικής περιόδου.

- Προτάσεις διαχείρισης για τους παρακολουθούμενους οικοτόπους, με σκοπό τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησής τους (όπου κριθεί αναγκαίο).

Χρονοδιάγραμμα υποέργου: 2011-2015

Προτεινόμενος προϋπολογισμός υποέργου: 120.000,00€

Υπόεργο 11: Καταγραφή και παρακολούθηση των ειδών ερπετών και αμφιβίων

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΑΞΗΣ

Στο αντικείμενο της εν λόγω δράσης περιλαμβάνεται η καταγραφή, η εκτίμηση της κατάστασης διατήρησης και η παρακολούθηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών ερπετών και αμφιβίων των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43.

Η δράση αυτή είναι απαραίτητη για την εκτίμηση της κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή ευθύνης του Φορέα, αποτελεί δε απαραίτητο εργαλείο για το βέλτιστο σχεδιασμό των μέτρων διαχείρισης της περιοχής, σκοπός των οποίων, μεταξύ άλλων είναι και η εξασφάλιση ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης των ειδών ερπετών και αμφιβίων της Οδηγίας 92/43/ΕΕ και των οικοτόπων τους.

Με το παρόν υποέργο θα σχεδιαστεί και θα εφαρμοστεί ένα σύστημα επιστημονικής παρακολούθησης (monitoring) σε τοπικό επίπεδο (στην περιοχή ευθύνης του ΦΔ), το οποίο θα είναι ενταγμένο σε ένα εθνικού επιπέδου σύστημα παρακολούθησης ειδών και οικοτόπων, το οποίο θα εφαρμοστεί την περίοδο 2007-2012 (άρθρο 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ). Με το έργο αυτό θα διασφαλιστεί η εποπτεία και η εφαρμογή ενός συστήματος επαναξιολόγησης (σε σχέση με τη 2η Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας του 2007) της κατάστασης διατήρησης ειδών και οικοτόπων.

Ταυτόχρονα, θα τροφοδοτήσει, στο μέτρο και στο αντικείμενο που του αναλογεί, την 3η Εθνική Αναφορά-Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (περίοδο αναφοράς 2007-2012 - άρθρο 17 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) με δεδομένα παρακολούθησης (field monitoring data) και αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης (field data on conservation status assessment) ειδών και των οικοτόπων τους, ως αποτέλεσμα εργασιών πεδίου.

Ευρύτερα, το υποέργο παρακολούθησης θα συμβάλει και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων διαχείρισης - διατήρησης που έχουν εφαρμοστεί στις περιοχές ευθύνης-αρμοδιότητας των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, ως προς τα συγκεκριμένα είδη και ως προς τα προστατευτέα αντικείμενα συνολικά.

Τα είδη ερπετών και αμφιβίων που απαντούν στην περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστός και τα οποία θα παρακολουθηθούν στο πλαίσιο του παρόντος υποέργου είναι:

Ερπετά προς παρακολούθηση: (είδη των παρ. II, IV και V της Οδηγίας 92/43)

ΑΜΦΙΒΙΑ: ΑΝΟΥΡΑ

- *Bufo viridis* (Πρασινόφρυνος)
- *Hyla arborea* (Δενδροβάτραχος)
- *Rana graeca* (Γραικοβάτραχος)
- *Rana dalmatina* (Πηδοβάτραχος)
- *Rana ridibunda* (Λιμνοβάτραχος)

ΕΡΠΕΤΑ: ΧΕΛΩΝΙΑ

- *Testudo hermanni* (Μεσογειακή χελώνα)
- *Testudo marginata* (Κρασπεδοχελώνα)
- *Emys orbicularis* (Στικτή νεροχελώνα)

ΕΡΠΕΤΑ: ΟΦΙΔΙΑ

- *Coronella austriaca* (Ασινόφιδο)
- *Natrix tessellata* (Κυθόφιδο)
- *Coluber najadum* (Σαΐτα)
- *Vipera ammodytes* (Οχιά)
- *Coluber gemonensis* (Δενδρογαλιά)
- *Elaphe quatuorlineata* (Λαφιιάτης)
- *Elaphe situla* (Σπιτόφιδο)
- *Telescopus fallax* (Αγιόφιδο)

ΕΡΠΕΤΑ: ΣΑΥΡΙΑ

- *Ablepharus kitaibelii* (Αβλέφαρος)
- *Lacerta graeca* (Ελληνική σαύρα)
- *Lacerta trilineata* (Τρανόσαυρα)
- *Podarcis peloponnesiaca* (Πελοποννησιακή γουστέρα)
- *Ophiomorus punctatissimus* (Οφιόμορος)
- *Ophisaurus apodus* (Τυφλίτης)

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Οι μέθοδοι παρακολούθησης θα είναι οι πλέον σύγχρονες και ενδεδειγμένες για τα ανωτέρω είδη και θα οδηγεί σε αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών. Η αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών (Παραρτήματα II, IV, V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) είναι σημαντική για τις δράσεις παρακολούθησης της εξέλιξής της, όπως αναφέρεται στο άρθρο 11 της ανωτέρω Οδηγίας. Τα δεδομένα παρακολούθησης, εκτός από τη χρήση τους για την αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών, θα αξιοποιηθούν και για τη δημιουργία μιας βάσης δεδομένων των στοιχείων που θα συλλεχθούν. Επιπλέον, το υποέργο θα επικαιροποιήσει και τα δεδομένα βάσης και θα βοηθήσει να τεθούν στόχοι διαχείρισης για τα είδη, σε συνάρτηση με το συνολικό σχέδιο διαχείρισης της περιοχής, το οποίο θα επικαιροποιηθεί υποχρεωτικά πριν το τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Σύμφωνα με την Οδηγία, παράμετροι παρακολούθησης των ειδών είναι:

- Η κατάσταση του πληθυσμού (δομή και δυναμική του πληθυσμού),
- Η ποιότητα του οικοτόπου (ειδικές δομές οικοτόπου),
- Οι απειλές (αρνητικές επιδράσεις)

Το γενικό σύστημα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης των ειδών, το οποίο θα εφαρμοστεί, αποτελείται από τρεις παραμέτρους (ποιότητα οικοτόπου, πληθυσμιακή δομή και δυναμική, αρνητικές επιπτώσεις) και τρεις κατηγορίες βαθμονόμησης:

- Ποιότητα οικοτόπου (δομές οικοτόπου που σχετίζονται με τα είδη): A: άριστη, B: καλή, C: μέτρια
- Κατάσταση πληθυσμού (πληθυσμιακή δομή και δυναμική): A: καλή, B: μέτρια, C: φτωχή ή κακή
- Επιδράσεις: A: λίγες, B: μέτριες, C: έντονες.

Επίσης, η εφαρμογή των παραπάνω κριτηρίων αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης και για κάθε είδος αμφιβίων-ερπετών των Παραρτημάτων II, IV, V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ σε τοπικό επίπεδο (Τόποι Κοινοτικής Σημασίας που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού), θα επιτρέψει τη συμπλήρωση του Εντύπου Αναφοράς Α, με τα κύρια αποτελέσματα της εποπτείας κάθε είδους των Παραρτημάτων II, IV, V σε ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ, βάσει του άρθρου 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

Όσον αφορά τα παραδοτέα, το υποέργο θα διαιρείται σε δύο στάδια. Το πρώτο θα στηρίζεται στα αποτελέσματα των μετρήσεων μέχρι και το τέλος του 2012, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν και για τη σύνταξη της 3ης Εθνικής Αναφοράς/Έκθεσης Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Το δεύτερο στάδιο θα συνεχιστεί από το 2013 μέχρι και τη λήξη της δράσης. Συγκεκριμένα, θα παραδοθούν:

- Έκθεση με τα αποτελέσματα παρακολούθησης ανά κατηγορία οργανισμών-αντικειμένων παρακολούθησης (αμφίβια, ερπετά), τόσο για το πρώτο, όσο και για το δεύτερο στάδιο.
- Συμπληρωμένα Έντυπα Αναφοράς Α (για το πρώτο στάδιο)
- Συμπληρωμένη Βάση Δεδομένων που θα δοθεί σε όλους τους Φορείς Διαχείρισης (για όλη τη διάρκεια το υποέργου)
- Προτάσεις για τα πρωτόκολλα παρακολούθησης της επόμενης διαχειριστικής περιόδου.
- Προτάσεις διαχείρισης για τα παρακολουθούμενα είδη και τους οικοτόπους τους, με σκοπό τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησής τους (όπου κριθεί αναγκαίο).

Χρονοδιάγραμμα υποέργου: 2011-2015

Προτεινόμενος προϋπολογισμός υποέργου: 50.000,00€

Υπόεργο 12: Καταγραφή και παρακολούθηση των ειδών ψαριών

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΑΞΗΣ

Στο αντικείμενο της εν λόγω δράσης περιλαμβάνεται η καταγραφή, η εκτίμηση της κατάστασης διατήρησης και η παρακολούθηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών ψαριών των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43.

Η δράση αυτή είναι απαραίτητη για την εκτίμηση της κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή ευθύνης του Φορέα, αποτελεί δε απαραίτητο εργαλείο για το βέλτιστο σχεδιασμό των μέτρων διαχείρισης της περιοχής, σκοπός των οποίων, μεταξύ άλλων είναι και η εξασφάλιση ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης των ειδών ψαριών της Οδηγίας 92/43/ΕΕ και των οικοτόπων τους.

Με το παρόν υποέργο θα σχεδιαστεί και θα εφαρμοστεί ένα σύστημα επιστημονικής παρακολούθησης (monitoring) σε τοπικό επίπεδο (στην περιοχή ευθύνης του ΦΔ), το οποίο θα είναι ενταγμένο σε ένα εθνικού επιπέδου σύστημα παρακολούθησης ειδών και οικοτόπων, το οποίο θα εφαρμοστεί την περίοδο 2007-2012 (άρθρο 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ). Με το έργο αυτό θα διασφαλιστεί η εποπτεία και η εφαρμογή ενός συστήματος επαναξιολόγησης (σε σχέση με τη 2η Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας του 2007) της κατάστασης διατήρησης ειδών και οικοτόπων.

Ταυτόχρονα, θα τροφοδοτήσει, στο μέτρο και στο αντικείμενο που του αναλογεί, την 3η Εθνική Αναφορά-Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (περίοδο αναφοράς 2007-2012 - άρθρο 17

της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) με δεδομένα παρακολούθησης (field monitoring data) και αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης (field data on conservation status assessment) ειδών και των οικοτόπων τους, ως αποτέλεσμα εργασιών πεδίου.

Ευρύτερα, το υποέργο παρακολούθησης θα συμβάλει και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων διαχείρισης - διατήρησης που έχουν εφαρμοστεί στις περιοχές ευθύνης-αρμοδιότητας των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, ως προς τα συγκεκριμένα είδη και ως προς τα προστατευτέα αντικείμενα συνολικά.

Τα είδη ψαριών που απαντούν στην περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστό και τα οποία θα παρακολουθηθούν στο πλαίσιο του παρόντος υποέργου είναι:

Ψάρια προς παρακολούθηση: (είδη της Οδηγίας 92/43)

- *Aphanius fasciatus* (Ζαχαριάς)

Χωρίς ιδιαίτερη έρευνα έχουν ήδη εντοπιστεί 11 είδη ψαριών στο Μουστό, ενώ αναμένονται τουλάχιστον άλλα τρία ή και περισσότερα είδη μετά από επιστάμενη ιχθυολογική μελέτη της περιοχής. Ο αριθμός ειδών ψαριών είναι συνεπώς σχετικά υψηλός και περιλαμβάνει τουλάχιστον τέσσερα απειλούμενα ή/και προστατευόμενα είδη (δηλ. είδη εξαιρετικά σημαντικά για τη διατήρηση της τοπικής βιοποικιλότητας και της διάκρισής της, ως προστατευόμενης περιοχής).

Σε πρόσφατη ανασκόπηση της Ευρωπαϊκής ιχθυοπανίδας (Kottelat & Freyhof, 2007), δημοσιεύτηκε και επαναδιατυπώθηκε επισήμως η παρουσία του εξαιρετικά σπάνιου είδους ***Aphanius almiriensis*** στην περιοχή του **Μουστό** (Kottelat et al. 2007). Αυτό το ψάρι αποτελεί ένα από τα σπανιότερα και κρίσιμωα κινδυνεύοντα είδη της Ελλάδας και της Ευρώπης. Υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι ο πρωταρχικός πληθυσμός του είδους αυτού, που είχε ανακαλυφθεί το 1997 στην περιοχή Λουτρά Αλμυρής (Ν. Κορινθίας), έχει πλέον εξαφανιστεί από το 2003. Ουσιαστικά, ο μοναδικός γνωστός πληθυσμός του *Aphanius almiriensis* στον κόσμο επιζεί αποκλειστικά στον Μουστό. Το είδος αυτό φαίνεται να προτιμά τα υφάλμυρα πηγαία νερά στα εσωτερικά της Λιμνοθάλασσας και είναι σχετικά εξειδικευμένο ως προς τις απαιτήσεις του, σε αυτό το ειδικό ενδιαίτημα. Υπάρχουν ελάχιστες περιοχές με κατάλληλο ή παρόμοιο τύπο ενδιαίτηματος στην ανατολική ακτή της Πελοποννήσου, συνεπώς ο Μουστός αποτελεί παγκόσμια προτεραιότητα για την προστασία αυτού του είδους.

Τα παρακάτω είδη σπάνιων, απειλούμενων και προστατευόμενων ειδών ψαριών:

- *Aphanius almiriensis* (Ζαχαριάς Αλμυρής)-Κρίσιμωα Κινδυνεύον
- *Anguilla anguilla* (Χέλι)-Σχεδόν Απειλούμενο
- *Syngnathus acus* (Σακοράφα)-Προστατευόμενο από Διεθνείς Συμβάσεις
- *Salaria fluviatilis* (Ποταμοσαλιάρα)-Τοπική μείωση, βιογεωγραφικό ενδιαφέρον

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Οι μέθοδοι παρακολούθησης θα είναι οι πλέον σύγχρονες και ενδεδειγμένες για τα ανωτέρω είδη και θα οδηγεί σε αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών. Η αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών (Παραρτήματα II, IV, V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) είναι σημαντική για τις δράσεις παρακολούθησης της εξέλιξής της, όπως αναφέρεται στο άρθρο 11 της ανωτέρω Οδηγίας. Τα δεδομένα παρακολούθησης, εκτός από τη χρήση τους για την αξιολόγηση της

κατάστασης διατήρησης των ειδών, θα αξιοποιηθούν και για τη δημιουργία μιας βάσης δεδομένων των στοιχείων που θα συλλεχθούν. Επιπλέον, το υποέργο θα επικαιροποιήσει και τα δεδομένα βάσης και θα βοηθήσει να τεθούν στόχοι διαχείρισης για τα είδη, σε συνάρτηση με το συνολικό σχέδιο διαχείρισης της περιοχής, το οποίο θα επικαιροποιηθεί υποχρεωτικά πριν το τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Σύμφωνα με την Οδηγία, παράμετροι παρακολούθησης των ειδών είναι:

- Η κατάσταση του πληθυσμού (δομή και δυναμική του πληθυσμού),
- Η ποιότητα του οικοτόπου (ειδικές δομές οικοτόπου),
- Οι απειλές (αρνητικές επιδράσεις)

Το γενικό σύστημα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης των ειδών, το οποίο θα εφαρμοστεί, αποτελείται από τρεις παραμέτρους (ποιότητα οικοτόπου, πληθυσμιακή δομή και δυναμική, αρνητικές επιπτώσεις) και τρεις κατηγορίες βαθμολόγησης:

- Ποιότητα οικοτόπου (δομές οικοτόπου που σχετίζονται με τα είδη): A: άριστη, B: καλή, C: μέτρια
- Κατάσταση πληθυσμού (πληθυσμιακή δομή και δυναμική): A: καλή, B: μέτρια, C: φτωχή ή κακή
- Επιδράσεις: A: λίγες, B: μέτριες, C: έντονες.

Επίσης, η εφαρμογή των παραπάνω κριτηρίων αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης και για κάθε είδος ψαριού των Παραρτημάτων II, IV, V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ σε τοπικό επίπεδο (Τόποι Κοινοτικής Σημασίας που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού), θα επιτρέψει τη συμπλήρωση του Εντύπου Αναφοράς A, με τα κύρια αποτελέσματα της εποπτείας κάθε είδους των Παραρτημάτων II, IV, V σε ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ, βάσει του άρθρου 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

Όσον αφορά τα παραδοτέα, το υποέργο θα διαιρείται σε δύο στάδια. Το πρώτο θα στηρίζεται στα αποτελέσματα των μετρήσεων μέχρι και το τέλος του 2012, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν και για τη σύνταξη της 3ης Εθνικής Αναφοράς/Εκθεσης Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Το δεύτερο στάδιο θα συνεχιστεί από το 2013 μέχρι και τη λήξη της δράσης. Συγκεκριμένα, θα παραδοθούν:

- Έκθεση με τα αποτελέσματα παρακολούθησης των ειδών ψαριών, τόσο για το πρώτο, όσο και για το δεύτερο στάδιο.
- Συμπληρωμένα Έντυπα Αναφοράς A (για το πρώτο στάδιο)
- Συμπληρωμένη Βάση Δεδομένων που θα δοθεί σε όλους τους Φορείς Διαχείρισης (για όλη τη διάρκεια το υποέργου)
- Προτάσεις για τα πρωτόκολλα παρακολούθησης της επόμενης διαχειριστικής περιόδου.
- Προτάσεις διαχείρισης για τα παρακολουθούμενα είδη και τους οικοτόπους τους, με σκοπό τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησής τους (όπου κριθεί αναγκαίο).
- Ειδική έρευνα για την ταυτοποίηση και τη μελέτη του είδους *Aphanius almiriensis* στην περιοχή (συμπεριλαμβανομένης της γενετικής έρευνας). Διερεύνηση των ειδικών αναγκών του είδους στη περιοχή (χρήση ενδιαιτημάτων, διατροφή κ.α.) καθώς και της κατάστασης διατήρησης των πληθυσμών.
- Ειδική έρευνα και χαρτογράφηση-αξιολόγηση των τύπων ενδιαιτημάτων της ιχθυοπανίδας στο χώρο των παράκτιων υγροτόπων του Οικολογικού Πάρκου.
- Ειδικές προτάσεις για την προστασία του κρισίμως κινδυνεύοντος *Aphanius almiriensis*. Προϊόντα της έρευνας: 1) Σχέδιο διατήρησης του είδους *Aphanius almiriensis*, 2) Ειδικές

προτάσεις ερμηνείας περιβάλλοντος και επικοινωνίας για την ευαισθητοποίηση και περιβαλλοντική εκπαίδευση σχετικά με το είδος *Aphanius almiriensis*.

Χρονοδιάγραμμα υποέργου: 2011-2015

Προτεινόμενος προϋπολογισμός υποέργου: 50.000,00€

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

KOTTELAT M., BARBIERI R. & STOUMBOUDI M. T. (2007). *Aphanius almiriensis*, a new species of toothcarp from Greece (Teleostei: Cyprinodontidae). *Revue Suisse de Zoologie*, **114**: 13-31.

KOTTELAT M. & FREYHOF J. (2007). *Handbook of European Freshwater Fishes*. Kottelat, Cornol, Switzerland and Freyhof, Berlin, Germany.

Υπόεργο 13: Καταγραφή και παρακολούθηση των ειδών θηλαστικών

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΑΞΗΣ

Στο αντικείμενο της εν λόγω δράσης περιλαμβάνεται η καταγραφή, η εκτίμηση της κατάστασης διατήρησης και η παρακολούθηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών θηλαστικών των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43.

Η δράση αυτή είναι απαραίτητη για την εκτίμηση της κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή ευθύνης του Φορέα, αποτελεί δε απαραίτητο εργαλείο για το βέλτιστο σχεδιασμό των μέτρων διαχείρισης της περιοχής, σκοπός των οποίων, μεταξύ άλλων είναι και η εξασφάλιση ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης των ειδών θηλαστικών της Οδηγίας 92/43/ΕΕ και των οικοτόπων τους.

Με το παρόν υποέργο θα σχεδιαστεί και θα εφαρμοστεί ένα σύστημα επιστημονικής παρακολούθησης (monitoring) σε τοπικό επίπεδο (στην περιοχή ευθύνης του ΦΔ), το οποίο θα είναι ενταγμένο σε ένα εθνικού επιπέδου σύστημα παρακολούθησης ειδών και οικοτόπων, το οποίο θα εφαρμοστεί την περίοδο 2007-2012 (άρθρο 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ). Με το έργο αυτό θα διασφαλιστεί η εποπτεία και η εφαρμογή ενός συστήματος επαναξιολόγησης (σε σχέση με τη 2η Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας του 2007) της κατάστασης διατήρησης ειδών και οικοτόπων.

Ταυτόχρονα, θα τροφοδοτήσει, στο μέτρο και στο αντικείμενο που του αναλογεί, την 3η Εθνική Αναφορά-Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (περίοδο αναφοράς 2007-2012 - άρθρο 17 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) με δεδομένα παρακολούθησης (field monitoring data) και αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης (field data on conservation status assessment) ειδών και των οικοτόπων τους, ως αποτέλεσμα εργασιών πεδίου.

Ευρύτερα, το υποέργο παρακολούθησης θα συμβάλει και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων διαχείρισης - διατήρησης που έχουν εφαρμοστεί στις περιοχές ευθύνης-αρμοδιότητας των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, ως προς τα συγκεκριμένα είδη και ως προς τα προστατευτέα αντικείμενα συνολικά.

Τα είδη θηλαστικών που απαντούν στην περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστός και τα οποία θα παρακολουθηθούν στο πλαίσιο του παρόντος υποέργου είναι:

Θηλαστικά προς παρακολούθηση: (είδη των παρ. II, IV και V της Ο 92/43)

- *Lutra lutra* (Βίδρα)
- *Canis aureus* (Τσακάλι)

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Οι μέθοδοι παρακολούθησης θα είναι οι πλέον σύγχρονες και ενδεδειγμένες για τα ανωτέρω είδη και θα οδηγεί σε αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών. Ειδικά για το τσακάλι θα πραγματοποιηθεί τηλεμετρία (radio tracking) με σκοπό την εξακρίβωση των ημερήσιων και εποχικών μετακινήσεων τους και των ενδιατημάτων που χρησιμοποιούν. Το τσακάλι είναι απειλούμενο είδος για τον ελλαδικό χώρο, με τον συνολικό του πληθυσμό να βρίσκεται σε πτωτική τάση, όπως άλλωστε και συνολικά στην Ευρώπη. Στην περιοχή του Φορέα Διαχείρισης η εξάπλωσή του είναι κατακερματισμένη σε τρεις πυρήνες, οι οποίοι δεν επικοινωνούν μεταξύ τους.

Η αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών (Παραρτήματα II, IV, V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) είναι σημαντική για τις δράσεις παρακολούθησης της εξέλιξής της, όπως αναφέρεται στο άρθρο 11 της ανωτέρω Οδηγίας. Τα δεδομένα παρακολούθησης, εκτός από τη χρήση τους για την αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών, θα αξιοποιηθούν και για τη δημιουργία μιας βάσης δεδομένων των στοιχείων που θα συλλεχθούν. Επιπλέον, το υποέργο θα επικαιροποιήσει και τα δεδομένα βάσης και θα βοηθήσει να τεθούν στόχοι διαχείρισης για τα είδη, σε συνάρτηση με το συνολικό σχέδιο διαχείρισης της περιοχής, το οποίο θα επικαιροποιηθεί υποχρεωτικά πριν το τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Σύμφωνα με την Οδηγία, παράμετροι παρακολούθησης των ειδών είναι:

- *Η κατάσταση του πληθυσμού (δομή και δυναμική του πληθυσμού),*
- *Η ποιότητα του οικοτόπου (ειδικές δομές οικοτόπου),*
- *Οι απειλές (αρνητικές επιδράσεις)*

Το γενικό σύστημα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης των ειδών, το οποίο θα εφαρμοστεί, αποτελείται από τρεις παραμέτρους (ποιότητα οικοτόπου, πληθυσμιακή δομή και δυναμική, αρνητικές επιπτώσεις) και τρεις κατηγορίες βαθμονόμησης:

- *Ποιότητα οικοτόπου (δομές οικοτόπου που σχετίζονται με τα είδη): A: άριστη, B: καλή, C: μέτρια*
- *Κατάσταση πληθυσμού (πληθυσμιακή δομή και δυναμική): A: καλή, B: μέτρια, C: φτωχή ή κακή*
- *Επιδράσεις: A: λίγες, B: μέτριες, C: έντονες.*

Επίσης, η εφαρμογή των παραπάνω κριτηρίων αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης και για κάθε είδος θηλαστικού των Παραρτημάτων II, IV, V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ σε τοπικό επίπεδο (Τόποι Κοινοτικής Σημασίας που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού), θα επιτρέψει τη συμπλήρωση του Εντύπου Αναφοράς Α, με τα κύρια αποτελέσματα της εποπτείας κάθε είδους των Παραρτημάτων II, IV, V σε ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ, βάσει του άρθρου 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

Όσον αφορά τα παραδοτέα, το υποέργο θα διαιρείται σε δύο στάδια. Το πρώτο θα στηρίζεται στα αποτελέσματα των μετρήσεων μέχρι και το τέλος του 2012, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν και για

τη σύνταξη της 3ης Εθνικής Αναφοράς/Έκθεσης Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Το δεύτερο στάδιο θα συνεχιστεί από το 2013 μέχρι και τη λήξη της δράσης. Συγκεκριμένα, θα παραδοθούν:

- Έκθεση με τα αποτελέσματα παρακολούθησης ανά θηλαστικό, τόσο για το πρώτο, όσο και για το δεύτερο στάδιο.
- Συμπληρωμένα Έντυπα Αναφοράς Α (για το πρώτο στάδιο)
- Συμπληρωμένη Βάση Δεδομένων που θα δοθεί σε όλους τους Φορείς Διαχείρισης (για όλη τη διάρκεια το υποέργου)
- Προτάσεις για τα πρωτόκολλα παρακολούθησης της επόμενης διαχειριστικής περιόδου.
- Προτάσεις διαχείρισης για τα παρακολουθούμενα είδη και τους οικοτόπους τους, με σκοπό τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησής τους (όπου κριθεί αναγκαίο).
- Έκθεση αποτελεσμάτων τηλεμετρίας για το τσακάλι.

Χρονοδιάγραμμα υποέργου: 2011-2015

Προτεινόμενος προϋπολογισμός υποέργου: 120.000,00€

Υπόεργο 14: Καταγραφή και παρακολούθηση των ειδών ασπόνδυλων

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΑΞΗΣ

Στο αντικείμενο της εν λόγω δράσης περιλαμβάνεται η καταγραφή, η εκτίμηση της κατάστασης διατήρησης και η παρακολούθηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών ασπόνδυλων των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43.

Η δράση αυτή είναι απαραίτητη για την εκτίμηση της κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή ευθύνης του Φορέα, αποτελεί δε απαραίτητο εργαλείο για το βέλτιστο σχεδιασμό των μέτρων διαχείρισης της περιοχής, σκοπός των οποίων, μεταξύ άλλων είναι και η εξασφάλιση ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης των ειδών ασπόνδυλων της Οδηγίας 92/43/ΕΕ και των οικοτόπων τους.

Με το παρόν υποέργο θα σχεδιαστεί και θα εφαρμοστεί ένα σύστημα επιστημονικής παρακολούθησης (monitoring) σε τοπικό επίπεδο (στην περιοχή ευθύνης του ΦΔ), το οποίο θα είναι ενταγμένο σε ένα εθνικού επιπέδου σύστημα παρακολούθησης ειδών και οικοτόπων, το οποίο θα εφαρμοστεί την περίοδο 2007-2012 (άρθρο 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ). Με το έργο αυτό θα διασφαλιστεί η εποπτεία και η εφαρμογή ενός συστήματος επαναξιολόγησης (σε σχέση με τη 2η Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας του 2007) της κατάστασης διατήρησης ειδών και οικοτόπων.

Ταυτόχρονα, θα τροφοδοτήσει, στο μέτρο και στο αντικείμενο που του αναλογεί, την 3η Εθνική Αναφορά-Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (περίοδο αναφοράς 2007-2012 - άρθρο 17 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) με δεδομένα παρακολούθησης (field monitoring data) και αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης (field data on conservation status assessment) ειδών και των οικοτόπων τους, ως αποτέλεσμα εργασιών πεδίου.

Ευρύτερα, το υποέργο παρακολούθησης θα συμβάλει και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων διαχείρισης-διατήρησης που έχουν εφαρμοστεί στις περιοχές ευθύνης-αρμοδιότητας των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, ως προς τα συγκεκριμένα είδη και ως προς τα προστατευτέα αντικείμενα συνολικά.

Τα είδη ασπόνδυλων που απαντούν στην περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστός και τα οποία θα παρακολουθηθούν στο πλαίσιο του παρόντος υποέργου είναι:

Σημαντικά ασπόνδυλα προς παρακολούθηση: (είδη των παρ. II, IV και V της 92/43 που αντιστοιχούν στην περιοχή αρμοδιότητας του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού)

- *Zerynthia polyxena*
- *Callimorpha quadripunctaria*

Επιπλέον τα προστατευόμενα από το Προεδρικό Διάταγμα 67/1981 είδη λεπιδόπτερων:

- *Pieris ergane*
- *Hipparchia aristaeus*
- *Pieris krueperi*
- *Anthocharis gruneri*

Τα ασπόνδυλα της περιοχής δεν είναι επαρκώς μελετημένα, και για το λόγο αυτό προτείνεται μία αρχική καταγραφή τους στο παρόν υποέργο.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Οι μέθοδοι παρακολούθησης θα είναι οι πλέον σύγχρονες και ενδεδειγμένες για τα ανωτέρω είδη και θα οδηγεί σε αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών. Η αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών (Παραρτήματα II, IV, V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) είναι σημαντική για τις δράσεις παρακολούθησης της εξέλιξής της, όπως αναφέρεται στο άρθρο 11 της ανωτέρω Οδηγίας. Τα δεδομένα παρακολούθησης, εκτός από τη χρήση τους για την αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών, θα αξιοποιηθούν και για τη δημιουργία μιας βάσης δεδομένων των στοιχείων που θα συλλεχθούν. Επιπλέον, το υποέργο θα επικαιροποιήσει και τα δεδομένα βάσης και θα βοηθήσει να τεθούν στόχοι διαχείρισης για τα είδη, σε συνάρτηση με το συνολικό σχέδιο διαχείρισης της περιοχής, το οποίο θα επικαιροποιηθεί υποχρεωτικά πριν το τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Σύμφωνα με την Οδηγία, παράμετροι παρακολούθησης των ειδών είναι:

- *Η κατάσταση του πληθυσμού (δομή και δυναμική του πληθυσμού),*
- *Η ποιότητα του οικοτόπου (ειδικές δομές οικοτόπου),*
- *Οι απειλές (αρνητικές επιδράσεις)*

Το γενικό σύστημα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης των ειδών, το οποίο θα εφαρμοστεί, αποτελείται από τρεις παραμέτρους (ποιότητα οικοτόπου, πληθυσμιακή δομή και δυναμική, αρνητικές επιπτώσεις) και τρεις κατηγορίες βαθμονόμησης:

- *Ποιότητα οικοτόπου (δομές οικοτόπου που σχετίζονται με τα είδη): A: άριστη, B: καλή, C: μέτρια*
- *Κατάσταση πληθυσμού (πληθυσμιακή δομή και δυναμική): A: καλή, B: μέτρια, C: φτωχή ή κακή*
- *Επιδράσεις: A: λίγες, B: μέτριες, C: έντονες.*

Επίσης, η εφαρμογή των παραπάνω κριτηρίων αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης και για κάθε είδος ασπόνδυλων των Παραρτημάτων II, IV, V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ σε τοπικό επίπεδο (Τόποι Κοινοτικής Σημασίας που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού), θα επιτρέψει τη συμπλήρωση του Εντύπου Αναφοράς A, με τα κύρια αποτελέσματα της εποπτείας κάθε είδους των Παραρτημάτων II, IV, V σε ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ, βάσει του άρθρου 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

Όσον αφορά τα παραδοτέα, το υποέργο θα διαιρείται σε δύο στάδια. Το πρώτο θα στηρίζεται στα αποτελέσματα των μετρήσεων μέχρι και το τέλος του 2012, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν και για τη σύνταξη της 3ης Εθνικής Αναφοράς/Έκθεσης Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Το δεύτερο στάδιο θα συνεχιστεί από το 2013 μέχρι και τη λήξη της δράσης. Συγκεκριμένα, θα παραδοθούν:

- Έκθεση με τα αποτελέσματα παρακολούθησης ανά κατηγορία οργανισμών-αντικειμένων παρακολούθησης (λεπιδόπτερα και άλλα είδη ασπόνδυλων), τόσο για το πρώτο, όσο και για το δεύτερο στάδιο.
- Συμπληρωμένα Έντυπα Αναφοράς Α (για το πρώτο στάδιο)
- Συμπληρωμένη Βάση Δεδομένων που θα δοθεί σε όλους τους Φορείς Διαχείρισης (για όλη τη διάρκεια το υποέργου)
- Προτάσεις για τα πρωτόκολλα παρακολούθησης της επόμενης διαχειριστικής περιόδου.
- Προτάσεις διαχείρισης για τα παρακολουθούμενα είδη και τους οικοτόπους τους, με σκοπό τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησής τους (όπου κριθεί αναγκαίο).

Χρονοδιάγραμμα υποέργου: 2011-2015

Προτεινόμενος προϋπολογισμός υποέργου: 30.000,00€

Υποέργο 15: Καταγραφή και παρακολούθηση των ειδών νυχτερίδων

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΑΞΗΣ

Στο αντικείμενο της εν λόγω δράσης περιλαμβάνεται η καταγραφή, η εκτίμηση της κατάστασης διατήρησης και η παρακολούθησή της κατάστασης διατήρησης των ειδών νυχτερίδων των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43.

Η δράση αυτή είναι απαραίτητη για την εκτίμηση της κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή ευθύνης του Φορέα, αποτελεί δε απαραίτητο εργαλείο για το βέλτιστο σχεδιασμό των μέτρων διαχείρισης της περιοχής, σκοπός των οποίων, μεταξύ άλλων είναι και η εξασφάλιση ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης των ειδών νυχτερίδων της Οδηγίας 92/43/ΕΕ και των οικοτόπων τους.

Με το παρόν υποέργο θα σχεδιαστεί και θα εφαρμοστεί ένα σύστημα επιστημονικής παρακολούθησης (monitoring) σε τοπικό επίπεδο (στην περιοχή ευθύνης του ΦΔ), το οποίο θα είναι ενταγμένο σε ένα εθνικού επιπέδου σύστημα παρακολούθησης ειδών και οικοτόπων, το οποίο θα εφαρμοστεί την περίοδο 2007-2012 (άρθρο 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ). Με το έργο αυτό θα διασφαλιστεί η εποπτεία και η εφαρμογή ενός συστήματος επαναξιολόγησης (σε σχέση με τη 2η Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας του 2007) της κατάστασης διατήρησης ειδών και οικοτόπων.

Ταυτόχρονα, θα τροφοδοτήσει, στο μέτρο και στο αντικείμενο που του αναλογεί, την 3η Εθνική Αναφορά-Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (περίοδο αναφοράς 2007-2012 - άρθρο 17 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) με δεδομένα παρακολούθησης (field monitoring data) και αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης (field data on conservation status assessment) ειδών και των οικοτόπων τους, ως αποτέλεσμα εργασιών πεδίου.

Ευρύτερα, το υποέργο παρακολούθησης θα συμβάλει και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων διαχείρισης-διατήρησης που έχουν εφαρμοστεί στις περιοχές ευθύνης-αρμοδιότητας των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, ως προς τα συγκεκριμένα είδη και ως προς τα προστατευτέα αντικείμενα συνολικά.

Τα είδη νυχτερίδων που μέχρι στιγμής είναι καταγεγραμμένα στην περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστός και τα οποία θα παρακολουθηθούν στο πλαίσιο του παρόντος υποέργου είναι:

Νυχτερίδες προς παρακολούθηση: (είδη των παρ. II, IV και V της 92/43)

- *Rhinolophus ferrum-equinum* (Τρανορινόλοφος)
- *Rhinolophus hipposideros* (Μικρορινόλοφος)
- *Rhinolophus blasii* (Ρινόλοφος του Blasius)
- *Rhinolophus euryale* (Μεσορινόλοφος)
- *Rhinolophus mehelyi* (Ρινόλοφος του Mehely)
- *Myotis blythi* Μικρή (Μυωτίδα)
- *Myotis emarginatus* (Πυρρομυωτίδα)
- *Myotis caraccinii* (Ποδαρομυωτίδα)

Αναμένεται να εντοπιστούν αρκετά επιπλέον είδη στην περιοχή.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Οι μέθοδοι παρακολούθησης θα είναι οι πλέον σύγχρονες και ενδεδειγμένες για τα ανωτέρω είδη και θα οδηγεί σε αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών. Η αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών (Παραρτήματα II, IV, V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) είναι σημαντική για τις δράσεις παρακολούθησης της εξέλιξής της, όπως αναφέρεται στο άρθρο 11 της ανωτέρω Οδηγίας. Τα δεδομένα παρακολούθησης, εκτός από τη χρήση τους για την αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών, θα αξιοποιηθούν και για τη δημιουργία μιας βάσης δεδομένων των στοιχείων που θα συλλεχθούν. Επιπλέον, το υποέργο θα επικαιροποιήσει και τα δεδομένα βάσης και θα βοηθήσει να τεθούν στόχοι διαχείρισης για τα είδη, σε συνάρτηση με το συνολικό σχέδιο διαχείρισης της περιοχής, το οποίο θα επικαιροποιηθεί υποχρεωτικά πριν το τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Σύμφωνα με την Οδηγία, παράμετροι παρακολούθησης των ειδών είναι:

- *Η κατάσταση του πληθυσμού (δομή και δυναμική του πληθυσμού),*
- *Η ποιότητα του οικοτόπου (ειδικές δομές οικοτόπου),*
- *Οι απειλές (αρνητικές επιδράσεις)*

Το γενικό σύστημα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης των ειδών, το οποίο θα εφαρμοστεί, αποτελείται από τρεις παραμέτρους (ποιότητα οικοτόπου, πληθυσμιακή δομή και δυναμική, αρνητικές επιπτώσεις) και τρεις κατηγορίες βαθμονόμησης:

- *Ποιότητα οικοτόπου (δομές οικοτόπου που σχετίζονται με τα είδη): A: άριστη, B: καλή, C: μέτρια*
- *Κατάσταση πληθυσμού (πληθυσμιακή δομή και δυναμική): A: καλή, B: μέτρια, C: φτωχή ή κακή*
- *Επιδράσεις: A: λίγες, B: μέτριες, C: έντονες.*

Επίσης, η εφαρμογή των παραπάνω κριτηρίων αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης και για κάθε είδος νυχτερίδων των Παραρτημάτων II, IV, V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ σε τοπικό επίπεδο (Τόποι Κοινοτικής Σημασίας που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστός), θα επιτρέψει τη συμπλήρωση του Εντύπου Αναφοράς A, με τα κύρια αποτελέσματα της εποπτείας κάθε είδους των Παραρτημάτων II, IV, V σε ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ, βάσει του άρθρου 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

Όσον αφορά τα παραδοτέα, το υποέργο θα διαιρείται σε δύο στάδια. Το πρώτο θα στηρίζεται στα αποτελέσματα των μετρήσεων μέχρι και το τέλος του 2012, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν και για τη σύνταξη της 3ης Εθνικής Αναφοράς/Έκθεσης Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Το δεύτερο στάδιο θα συνεχιστεί από το 2013 μέχρι και τη λήξη της δράσης. Συγκεκριμένα, θα παραδοθούν:

- Έκθεση με τα αποτελέσματα παρακολούθησης για τις νυχτερίδες, τόσο για το πρώτο, όσο και για το δεύτερο στάδιο.
- Συμπληρωμένα Έντυπα Αναφοράς Α (για το πρώτο στάδιο)
- Συμπληρωμένη Βάση Δεδομένων που θα δοθεί σε όλους τους Φορείς Διαχείρισης (για όλη τη διάρκεια το υποέργου)
- Προτάσεις για τα πρωτόκολλα παρακολούθησης της επόμενης διαχειριστικής περιόδου.
- Προτάσεις διαχείρισης για τα παρακολουθούμενα είδη και τους οικοτόπους τους, με σκοπό τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησής τους (όπου κριθεί αναγκαίο).

Χρονοδιάγραμμα υποέργου: 2011-2015

Προτεινόμενος προϋπολογισμός υποέργου: 60.000,00€

Υποέργο 16: Καταγραφή και παρακολούθηση των ειδών πουλιών

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΑΞΗΣ

Στο αντικείμενο της εν λόγω δράσης περιλαμβάνεται η καταγραφή, η εκτίμηση της κατάστασης διατήρησης και η παρακολούθηση της κατάστασης διατήρησης των πουλιών της Οδηγίας 79/409.

Η δράση αυτή είναι απαραίτητη για την εκτίμηση της κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή ευθύνης του Φορέα, αποτελεί δε απαραίτητο εργαλείο για το βέλτιστο σχεδιασμό των μέτρων διαχείρισης της περιοχής, σκοπός των οποίων, μεταξύ άλλων είναι και η εξασφάλιση ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης των ειδών ορνιθοπανίδας της Οδηγίας 79/409 και των οικοτόπων τους.

Με το παρόν υποέργο θα σχεδιαστεί και θα εφαρμοστεί ένα σύστημα επιστημονικής παρακολούθησης (monitoring) σε τοπικό επίπεδο (στην περιοχή ευθύνης του ΦΔ), το οποίο θα είναι ενταγμένο σε ένα εθνικού επιπέδου σύστημα παρακολούθησης ειδών και οικοτόπων, το οποίο θα εφαρμοστεί την περίοδο 2007-2012 (άρθρο 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ). Με το έργο αυτό θα διασφαλιστεί η εποπτεία και η εφαρμογή ενός συστήματος επαναξιολόγησης (σε σχέση με τη 2η Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας του 2007) της κατάστασης διατήρησης ειδών και οικοτόπων.

Ταυτόχρονα, θα τροφοδοτήσει, στο μέτρο και στο αντικείμενο που του αναλογεί, την 3η Εθνική Αναφορά-Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (περίοδο αναφοράς 2007-2012 - άρθρο 17 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) με δεδομένα παρακολούθησης (field monitoring data) και αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης (field data on conservation status assessment) ειδών και των οικοτόπων τους, ως αποτέλεσμα εργασιών πεδίου.

Ευρύτερα, το υποέργο παρακολούθησης θα συμβάλει και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων διαχείρισης - διατήρησης που έχουν εφαρμοστεί στις περιοχές ευθύνης-αρμοδιότητας των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, ως προς τα συγκεκριμένα είδη και ως προς τα προστατευτέα αντικείμενα συνολικά.

Τα είδη πουλιών που απαντούν στην περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστόυ και τα οποία θα παρακολουθηθούν στο πλαίσιο του παρόντος υποέργου είναι:

Πουλιά προς παρακολούθηση: (είδη της Οδηγίας 79/409)

- *Calonectris diomedea* Αρτέμης
- *Pelecanus onocrotalus* Ροδοπελεκάνος
- *Pelecanus crispus* Αργυροπελεκάνος
- *Botaurus stellaris* Ηταυρος
- *Ixobrychus minutus* Μικροτσικνιάς
- *Nycticorax nycticorax* Νυχτοκόρακας
- *Ardeola ralloides* Κρυπτοτσικνιάς
- *Egretta garzetta* Λευκοτσικνιάς
- *Egretta alba* Αργυροτσικνιάς
- *Ardea purpurea* Πορφυροτσικνιάς
- *Plegadis falcinellus* Χαλκόκοτα
- *Platalea leucorodia* Χουλιαρομούτα
- *Phoenicopterus ruber* Φοινικόπτερο
- *Aythya nyroca* Βαλτόπαπια
- *Pernis apivorus* Σφηκιάρης
- *Milvus migrans* Τσίφτης
- *Gyps fulvus* Όρνιο
- *Circus gallicus* Φιδαετός
- *Circus aeruginosus* Καλαμόκιρκος
- *Circus cyaneus* Χειμωνόκιρκος
- *Circus macrourus* Στεπόκιρκος
- *Circus pygargus* Λιβαδόκιρκος
- *Accipiter brevipes* Σαΐνι
- *Aquila clanga* Στικταετός
- *Aquila chrysaetos* Χρυσαιετός
- *Hieraetus pennatus* Γερακαετός
- *Hieraetus fasciatus* Σπιζαιετός
- *Pandion haliaetus* Ψαραετός
- *Falco naumanni* Κιρκινέζι
- *Falco vespertinus* Μαυροκιρκινέζο
- *Falco eleonora* Μαυροπετρίτης
- *Falco peregrinus* Πετρίτης
- *Alectoris graeca* Πετροπέρδικα
- *Porzana porzana* Στικτοπουλάδα
- *Grus grus* Γερανός
- *Himantopus himantopus* Καλαμοκανάς
- *Burhinus oedipnemus* Πετροτριλίδα
- *Glaucopis pratensis* Νεροχελίδονο
- *Charadrius alexandrinus* Θαλασσοσφυριχτής
- *Philomachus pugnax* Μαχητής
- *Gallinago media* Διπλομπεκάτσινο
- *Tringa glareola* Λασπότρυγγας
- *Larus melanocephalus* Μαυροκέφαλος Γλάρος
- *Larus minutus* Νανόγλαρος
- *Sterna sandvicensis* Χειμωνογλάρονο
- *Sterna hirundo* Ποταμόγλαρονο
- *Sterna albifrons* Νανογλάρονο
- *Chlidonias hybridus* Μουστακογλάρονο
- *Chlidonias niger* Μαυρογλάρονο

- *Bubo bubo* Μπούφος
- *Caprimulgus europaeus* Γιδοβύζι
- *Alcedo atthis* Αλκούνη
- *Coracias garrulus* Χαλκοκουρούνα
- *Dendrocopos medius* Μεσαίος Δρυοκολάπτης
- *Dendrocopos leucotos* Λευκονώτης Δρυοκολάπτης
- *Calandrella brachydactyla* Μικρογαλιάντρα
- *Lullula arborea* Δενδροσταρήθρα
- *Anthus campestris* Χαμοκελάδα
- *Acrocephalus melanopogon* Μουστακοποταμίδα
- *Hippolais olivetorum* Λιοστριτίδα
- *Sylvia rueppelli* Μουστακοτσιροβάκος
- *Ficedula parva* Νανομυγοχάφτης
- *Ficedula semitorquata* Δρυομυγοχάφτης
- *Ficedula albicollis* Κρικομυγοχάφτης
- *Lanius collurio* Αετομάχος
- *Lanius minor* Γαϊδουροκεφαλός
- *Emberiza hortulana* Βλαχοτσιχλονο
- *Emberiza caesia* Φρυγανοτσιχλονο

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Οι μέθοδοι παρακολούθησης θα είναι οι πλέον σύγχρονες και ενδεδειγμένες για τα ανωτέρω είδη και θα οδηγεί σε αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών. Η αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών (Οδηγίας 79/409) είναι σημαντική για τις δράσεις παρακολούθησης της εξέλιξής της. Τα δεδομένα παρακολούθησης, εκτός από τη χρήση τους για την αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών, θα αξιοποιηθούν και για τη δημιουργία μιας βάσης δεδομένων των στοιχείων που θα συλλεχθούν. Επιπλέον, το υπόεργο θα επικαιροποιήσει και τα δεδομένα βάσης και θα βοηθήσει να τεθούν στόχοι διαχείρισης για τα είδη, σε συνάρτηση με το συνολικό σχέδιο διαχείρισης της περιοχής, το οποίο θα επικαιροποιηθεί υποχρεωτικά πριν το τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Σύμφωνα με την Οδηγία, παράμετροι παρακολούθησης των ειδών είναι:

- Η κατάσταση του πληθυσμού (δομή και δυναμική του πληθυσμού),
- Η ποιότητα του οικοτόπου (ειδικές δομές οικοτόπου),
- Οι απειλές (αρνητικές επιδράσεις)

Το γενικό σύστημα αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης των ειδών, το οποίο θα εφαρμοστεί, αποτελείται από τρεις παραμέτρους (ποιότητα οικοτόπου, πληθυσμιακή δομή και δυναμική, αρνητικές επιπτώσεις) και τρεις κατηγορίες βαθμονόμησης:

- Ποιότητα οικοτόπου (δομές οικοτόπου που σχετίζονται με τα είδη): A: άριστη, B: καλή, C: μέτρια
- Κατάσταση πληθυσμού (πληθυσμιακή δομή και δυναμική): A: καλή, B: μέτρια, C: φτωχή ή κακή
- Επιδράσεις: A: λίγες, B: μέτριες, C: έντονες.

Επίσης, η εφαρμογή των παραπάνω κριτηρίων αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης και για κάθε είδος πουλιού του Παραρτήματος της Οδηγίας 79/409 σε τοπικό επίπεδο (Τόποι Κοινοτικής Σημασίας που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού), θα επιτρέψει τη συμπλήρωση του Εντύπου Αναφοράς A, με τα κύρια αποτελέσματα της

εποπτείας κάθε είδους των Παραρτημάτων II, IV, V σε ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ, βάσει του άρθρου 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

Όσον αφορά τα παραδοτέα, το υποέργο θα διαιρείται σε δύο στάδια. Το πρώτο θα στηρίζεται στα αποτελέσματα των μετρήσεων μέχρι και το τέλος του 2012, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν και για τη σύνταξη της 3ης Εθνικής Αναφοράς/Εκθεσης Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Το δεύτερο στάδιο θα συνεχιστεί από το 2013 μέχρι και τη λήξη της δράσης. Συγκεκριμένα, θα παραδοθούν:

- Έκθεση με τα αποτελέσματα παρακολούθησης των ειδών ορνιθοπανίδας, τόσο για το πρώτο, όσο και για το δεύτερο στάδιο.
- Συμπληρωμένα Έντυπα Αναφοράς Α (για το πρώτο στάδιο)
- Συμπληρωμένη Βάση Δεδομένων που θα δοθεί σε όλους τους Φορείς Διαχείρισης (για όλη τη διάρκεια το υποέργου)
- Προτάσεις για τα πρωτόκολλα παρακολούθησης της επόμενης διαχειριστικής περιόδου.
- Προτάσεις διαχείρισης για τα παρακολουθούμενα είδη και τους οικοτόπους τους, με σκοπό τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησής τους (όπου κριθεί αναγκαίο).
- Έκθεση για την οικολογία διατροφής νυκτόβιων αρπακτικών πουλιών (από την ανάλυση εμεσμάτων) και κατάλογος των προσδιορισθέντων μικρών θηλαστικών.

Χρονοδιάγραμμα υποέργου: 2011-2015

Προτεινόμενος προϋπολογισμός υποέργου: 90.000,00€

Υπόεργο 17: Καταγραφή και παρακολούθηση των ειδών μανιταριών

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΑΞΗΣ

Στην περιοχή του Οικολογικού Πάρκου παρατηρείται μια μεγάλη ποικιλία ειδών μανιταριών. Ωστόσο, τα είδη αυτά δεν έχουν ποτέ μελετηθεί και ταξινομηθεί με συστηματικό τρόπο. Ως ένα επιπλέον στοιχείο της βιοποικιλότητας της περιοχής προτείνουμε την συστηματική καταγραφή και παρακολούθηση των ειδών μανιταριών που απαντούν στην περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης.

Το εν λόγω υποέργο εκτός από τη συνεισφορά του στην επιστημονική γνώση της περιοχής, αναμένεται να συνεισφέρει και στις δράσεις ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης καθώς και ως πόλος έλξης επισκεπτών, όπως συμβαίνει και σε άλλες φυσικές περιοχές.

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

- Κατάλογος και φωτογραφική απεικόνιση των ειδών μανιταριών του Πάρνωνα.
- Γεωγραφική αποτύπωση της εξάπλωσης (αρχεία GIS)

Χρονοδιάγραμμα υποέργου: 2012-2012

Προτεινόμενος προϋπολογισμός υποέργου: 20.000,00€

Υπόεργο 18: Εκπόνηση Ειδικής Λιβαδοπονικής Μελέτης για τις Περιοχές Προστασίας της Φύσης

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΑΞΗΣ

Σύμφωνα με το σχέδιο ΚΥΑ στις Περιοχές Προστασίας της Φύσης: «Επιτρέπονται υφιστάμενες δραστηριότητες που έχουν κυρίως παραδοσιακό χαρακτήρα και συγκεκριμένα η δασοπονία, η μελισσοκομία, η ελεύθερη βόσκηση και οι γεωργικές καλλιέργειες. Οι επιτρεπόμενες δραστηριότητες καθώς και οι όροι και οι χώροι άσκησής τους καθορίζονται από τον αντίστοιχο Κανονισμό του Φορέα Διαχείρισης» επίσης «Επιτρέπεται ο εκσυγχρονισμός των υφισταμένων εγκαταστάσεων για την εξυπηρέτηση της κτηνοτροφίας καθώς και οι προσθήκες για λόγους υγιεινής, ασφάλειας, εξοικονόμησης ενέργειας και αποθήκευσης νερού, όπως επίσης επιτρέπεται η μετεγκατάσταση και ίδρυση νέων μονάδων εκτατικής κτηνοτροφίας».

Η κτηνοτροφία, ως μία από τις ασκούμενες δραστηριότητες που μπορεί να επιδρά άμεσα στα προστατευτέα αντικείμενα, είναι απαραίτητο να ενσωματώνεται στην ολοκληρωμένη διαχείριση της περιοχής. Η ρύθμιση της άσκησης της βόσκησης δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ανεξάρτητα, αλλά πρέπει να ασκείται ενταγμένη στο πλαίσιο των στόχων της διαχείρισης της περιοχής. Το βασικό ζητούμενο είναι η άσκησή της να γίνεται με τρόπο συμβατό με την διατήρηση σε καλή κατάσταση των προστατευτέων αντικειμένων της περιοχής δηλαδή τα είδη και οι οικότοποι για τους οποίους η περιοχή χαρακτηρίστηκε ως προστατευόμενη.

Για την ρύθμιση της κτηνοτροφίας είναι απαραίτητη η εκπόνηση Ειδικής Λιβαδοπονικής Μελέτης. Προδιαγραφές για τις μελέτες διαχείρισης της βόσκησης στις προστατευόμενες περιοχές έχουν εκπονηθεί από το εργαστήριο Λιβαδικής Οικολογίας του ΑΠΘ. Οι προδιαγραφές αυτές διευρύνουν το αντικείμενο των λιβαδοπονικών μελετών ενσωματώνοντας τους στόχους διατήρησης των προστατευτέων αντικειμένων.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Περιεχόμενα μελέτης:

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΥΛΗΣ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΒΟΣΚΗΣΗΣ

ΣΤΙΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α '

00 Εισαγωγή

01 Γενική περιγραφή

01.01 Έκταση και διοικητικά όρια

01.02 Ιδιοκτησιακό καθεστώς

01.03 Καθεστώς προστασίας

01.04 Συγκοινωνιακές συνθήκες

01.05 Λειτουργίες και χρήσεις

02 Κοινωνικο-οικονομικά στοιχεία

02.01 Δημογραφικά στοιχεία

02.02 Οικονομικά στοιχεία

03 Φυσιογραφικά στοιχεία

- 03.01 Μορφολογία - Υψόμετρο
- 03.02 Γεωλογικές - πετρογραφικές συνθήκες
- 03.03 Εδαφολογικές συνθήκες
- 03.04 Κλίμα
- 03.05 Υδρολογία
- 03.06 Χαρακτηριστικά στοιχεία τοπίου

04 Χρήσεις γης και βιοτικά στοιχεία

- 04.01 Χρήσεις γης
  - 04.01.01 Δάση
  - 04.01.02 Λιβάδια
  - 04.01.03 Γεωργικές εκτάσεις
  - 04.01.04 Υγροτοπικές εκτάσεις
  - 04.01.05 Άλλες χρήσεις γης
- 04.02 Οικότοποι
- 04.03 Βλάστηση
- 04.04 Χλωρίδα
- 04.05 Πανίδα
- 04.06 Προστατευταία αντικείμενα που αφορούν τη διαχείριση

05 Διαχειριστικά δεδομένα

- 05.01 Υφιστάμενη διαχείριση
- 05.02 Λιβάδια
  - 05.02.01 Λιβαδικοί τύποι - υποτύποι
  - 05.02.02 Λιβαδική κατάσταση
  - 05.02.03 Παραγωγή – παρούσα βοσκοϊκανότητα
- 05.03 Κτηνοτροφία
  - 05.03.01 Ζωικό κεφάλαιο
  - 05.03.02 Συνθήκες βόσκησης
  - 05.03.03 Βοσκοφόρτωση
- 05.04 Υποδομές
- 05.05 Υπηρεσίες

06 Αξιολόγηση - συμπεράσματα

ΜΕΡΟΣ Β '

07 Προτεινόμενη οργάνωση της διαχείρισης

- 07.01 Σκοποί της διαχείρισης
- 07.02 Διάρθρωση του λιβαδιού σε μονάδες και τμήματα

- 07.03 Προτεινόμενα έργα υποδομής
  - 07.03.01 Περιφράξεις
  - 07.03.02 Δρόμοι προσπέλασης
  - 07.03.03 Έργα ποτισμού
  - 07.03.04 Στάβλοι – στέγαστρα ζώων
  - 07.03.05 Οικήματα προσωπικού
  - 07.03.06 Άλλα τεχνικά έργα
- 07.04 Προτεινόμενες βελτιώσεις βλάστησης
  - 07.04.01 Έλεγχος ανεπιθύμητων φυτών
  - 07.04.02 Σπορές και φυτεύσεις
  - 07.04.03 Λίπανση
  - 07.04.04 Παραγωγή – αναμενόμενη βοσκοϊκανότητα
- 07.05 Προτεινόμενη διαχείριση
  - 07.05.01 Αριθμός και είδος ζώων
  - 07.05.02 Σύστημα βόσκησης
  - 07.05.03 Ρυθμίσεις ζωικού κεφαλαίου
  - 07.05.04 Ειδικές ρυθμίσεις
  - 07.05.05 Οργάνωση των κτηνοτρόφων
- 07.06 Βελτιώσεις σε υπηρεσίες
- 07.07 Αναμενόμενες επιδράσεις στα προστατευταία αντικείμενα
- 07.08 Σύστημα συλλογής στοιχείων και παρακολούθησης

08 Οικονομική ανάλυση

- 08.01 Εκτίμηση της απόδοσης
  - 08.01.01 Σημερινή απόδοση
  - 08.01.02 Απόδοση μετά τις βελτιώσεις
- 08.02 Συμπέρασμα

09 Εφαρμογή της μελέτης

- 09.01 Χρονοδιάγραμμα εφαρμογής της μελέτης
- 09.02 Φορέας και σύστημα διαχείρισης
- 09.03 Διαδικασία επικαιροποίησης και αναθεώρησης

10 Βιβλιογραφία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- I Φύλλα περιγραφής μονάδων
- II Χάρτες

- II.01 Χάρτης γενικού προσανατολισμού
- II.02 Χάρτης της παρούσας φυτοκάλυψης
- II.03 Χάρτης κατανομής των προστατευταίων αντικειμένων
- III Φωτογραφική τεκμηρίωση

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

Ειδική λιβαδοπονική μελέτη για τις περιοχές προστασίας της φύσης του Φορέα Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού.

Χρονοδιάγραμμα υποέργου: 2012-2013

Προτεινόμενος προϋπολογισμός υποέργου: 90.000,00€

Υπόεργο 19: Επιστημονική αναγνώριση και αποτύπωση των επιμέρους μονάδων της Λιμνοθάλασσας Μουστού και των λοιπών υγροτόπων του Οικολογικού Πάρκου και της ευρύτερης παράκτιας ζώνης του

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΡΑΞΗΣ

Το έργο αναγνώρισης και αποτύπωσης αφορά τη Λιμνοθάλασσα Μουστού, το Έλος Κάτω Βερβένων ή Γλυφάδα ή Μπαταρόλα, το Έλος Φωκιανού και τους λοιπούς υγροτόπους της παράκτιας περιοχής του Πάρκου.

Το έργο της παραπάνω περιοχής περιλαμβάνει:

1. Λεπτομερή φυτοκοινωνιολογική αποτύπωση.
2. Αναγνώριση των ορίων του υγροτοπικού συμπλέγματος προς τη χέρσο και χαρτογράφηση των επιμέρους μονάδων του.
3. Αξιολόγηση λειτουργιών και αξιών.
4. Διαχειριστικές προτάσεις για την διατήρηση των υγροτοπικών λειτουργιών στις επιμέρους μονάδες του υγροτόπου.

Οι παραπάνω επιμέρους εργασίες είναι συμπληρωματικές, δηλαδή τα αποτελέσματα της μίας υποστηρίζουν την υλοποίηση των άλλων, και για αυτό προτείνεται να υλοποιηθούν με τη σειρά που παρουσιάζονται ώστε σταδιακά από τη φυτοκοινωνιολογική μελέτη να οδηγηθούμε στις προτάσεις διαχείρισης ανά ενότητα λαμβάνοντας υπόψη: α) τα όρια του υγροτόπου προς τη χέρσο, β) τις επιμέρους οικολογικές μονάδες του, και γ) τις λειτουργίες που επιτελούνται και τις αξίες που απορρέουν για τον άνθρωπο.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Για την υλοποίηση του έργου θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι θεσμικές δεσμεύσεις της χώρας κυρίως έναντι της Ευρωπαϊκής Οδηγίας των Οικοτόπων (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ) και της Σύμβασης Ραμσάρ για τους Υγροτόπους.

Επίσης, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη προτεραιότητες και άλλων σχετικών δεσμεύσεων και πρωτοβουλιών όπως η Οδηγία Πλαίσιο για τα Νερά (Οδηγία 2000/60/ΕΚ) και η Πρωτοβουλία για τους Μεσογειακούς Υγροτόπους MedWet.

Επισημαίνεται επίσης ότι θα πρέπει να ληφθούν υπόψη μέθοδοι, προδιαγραφές και εργαλεία (methods and tools) που έχουν αναπτυχθεί, εφαρμοσθεί και προτείνονται από Ευρωπαϊκά και Διεθνή Προγράμματα απογραφής, οριοθέτησης και χαρτογράφησης υγροτόπων. Πιο

συγκεκριμένα θα πρέπει να ληφθούν υπόψη α) οι νέες προδιαγραφές που προτείνονται από την Επιστημονική και Τεχνική Ομάδα της Σύμβασης Ραμσάρ (STRP), και από την Πρωτοβουλία MedWet και συγκεκριμένα από το νέο ιδρυθέν Παρατηρητήριο για τους Μεσογειακούς Υγροτόπους (Mediterranean Wetland Observatory) και β) τα αποτελέσματα και η εμπειρία των Ευρωπαϊκών έργων που προωθούν τη χρήση της τηλεπισκόπησης για την παρακολούθηση των αλλαγών χρήσεως γης, όπως το Global Monitoring Environmental System (GMES) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και το GlobWetland II της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Διαστήματος που αφορά ειδικά τους Μεσογειακούς υγροτόπους. Η χαρτογράφηση θα πρέπει να γίνει σε πολύ υψηλή κλίμακα (1:5.000) και να χρησιμοποιηθούν αντίστοιχης ανάλυσης τηλεπισκοπικά δεδομένα και εκτεταμένες εργασίες πεδίου. Οι εργασίες πεδίου θα αφορούν την επιβεβαίωση των αποτελεσμάτων της επεξεργασίας των τηλεπισκοπικών δεδομένων και τη συλλογή δεδομένων για την φυτοκοινωνιολογική μελέτη και για την αναγνώριση των ορίων μεταξύ υγροτόπου και χέρσου.

Εκτός των ορίων του υγροτόπου θα χαρτογραφηθούν οι χρήσεις/καλύψεις γης. Στην περίπτωση της Λιμνοθάλασσας Μουστού η χαρτογράφηση θα περιλάβει τις ζώνες Απόλυτης Προστασίας και Προστασίας της Φύσης καθώς και μια περιφερειακή ζώνη αυτών πλάτους περίπου 200 μέτρων. Στις περιπτώσεις των παρακείμενων παράκτιων υγροτόπων θα χαρτογραφηθεί επίσης περιφερειακή ζώνη πλάτους 200 μ.

Η πληροφορία που θα παρουσιάζουν οι παραγόμενοι χάρτες θα πρέπει να εξυπηρετεί την τεκμηρίωση των ορίων του υγροτόπου προς τη χέρσο. Επιπλέον, θα πρέπει να εξυπηρετεί: α) την αξιολόγηση των λειτουργιών και των αξιών του, β) τον σχεδιασμό διαχείρισης του υγροτοπικού συμπλέγματος, γ) το χωροταξικό σχεδιασμό των χρήσεων γης στις προτεινόμενες ζώνες προστασίας του υγροτοπικού συμπλέγματος και δ) τη συγγραφή εθνικών αναφορών στο πλαίσιο της Οδηγίας 92/43/ΕΚ και στο πλαίσιο της Σύμβασης Ραμσάρ.

Τέλος, επισημαίνεται ότι θα πρέπει να είναι εφικτή, από άποψη απαιτούμενης τεχνογνωσίας και πόρων, η επανάληψη της χαρτογράφησης και αποτύπωσης σε τακτά χρονικά διαστήματα ώστε να παρακολουθείται η κατάσταση και η τάση εξέλιξης του υγροτοπικού συμπλέγματος.

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

- Α) Φυτοκοινωνιολογική αποτύπωση και χάρτης σε κλίμακα 1:5.000.
- Β) Χάρτης Ορίων Υγροτόπων σε κλίμακα 1:5.000 όπου θα παρουσιάζονται και οι επιμέρους υγροτοπικές μονάδες.
- Γ) Αξιολόγηση λειτουργιών και αξιών.
- Δ) Διαχειριστικές προτάσεις για την διατήρηση των υγροτοπικών λειτουργιών στις επιμέρους μονάδες του υγροτόπου.

Χρονοδιάγραμμα υποέργου: 2011-2013 (18 μήνες)

Προτεινόμενος προϋπολογισμός υποέργου: 60.000,00€

Αριθμός Απόφασης: 19/2010

Θέμα: Επιστολή προς το Πολεοδομικό Γραφείο Άστρους

Απόφαση:

- ✿ Την αποστολή μιας επιστολής από τον Φορέα Διαχείρισης προς το Πολεοδομικό Γραφείο Άστρους, με το αίτημα να εξεταστεί από την υπηρεσία τους η σκοπιμότητα αναστολής οικοδομικών αδειών και εργασιών στην περιοχή Γλυφάδα ή Έλος Άνω Βερβένων ή Μπαταρόλα, που έχει χαρακτηριστεί με το α.π. 869/9-6-1995 έγγραφο του Δασαρχείου Κυνουρίας ως «βαλτώδη επίπεδη έκταση με λίμνες, λιμνάζοντα νερά που αποτελείται από υδροχαρή φυτά καλάμια, βούρλα».
- ✿ Την αποστολή μιας επιστολής από τον Φορέα Διαχείρισης προς το Γραφείο Υπουργού ΠΕΚΑ με το αίτημα να εξεταστεί η σκοπιμότητα παράτασης της αναστολής έκδοσης οικοδομικών αδειών γύρω από το Μουστό, η οποία λήγει στις 8-8-2010.

Αριθμός Απόφασης: 20/2010

Θέμα: Έγκριση Σχεδίου Ωρίμανσης Έργου

Απόφαση:

- ✿ Την έγκριση του εντύπου Σχεδίου Ωρίμανσης Έργου στο οποίο καταγράφεται ο προγραμματισμός των απαραίτητων ενεργειών για την ωρίμανση και τη σωστή προετοιμασία υλοποίησης του έργου ΕΠ ΠΕΡΑΑ.

Αριθμός Απόφασης: 21/2010
